

HOTĂRÎREA CURȚII CONSTITUȚIONALE
despre aprobarea Raportului privind exercitarea
jurisdicției constituționale în anul 2001

Nr.5 din 21.01.2002

Monitorul Oficial al R.Moldova nr.20/1 din 02.02.2002

* * *

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională în componența:

Victor PUȘCAȘ - președinte
Mihai COTOROBAI - judecător
Mircea IUGA - judecător
Constantin LOZOVANU - judecător
Dumitru PULBERE - judecător
Elena SAFALERU - judecător

cu participarea Tatianeii Berladean, greșier, în baza art. 10 și art. 23 alin. (2) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art. 5 lit. i) și art. 80 din Codul jurisdicției constituționale, a examinat în ședință plenară Raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2001.

Conducându-se după prevederile art. 26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art. 61 alin. (1) și art. 62 lit. f) din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. Aprobă Raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2001 (se anexează).

2. Aprobă, potrivit art.79 din Codul jurisdicției constituționale, textul Adresei Curții Constituționale către Parlamentul Republicii Moldova, Președintele Republicii Moldova și Guvernul Republicii Moldova, anexă la Raport.

Organele sesizate vor comunica Curții Constituționale, în termen de trei luni, rezultatele examinării adresei.

3. Raportul și Adresa se expediază Parlamentului Republicii Moldova, Președintelui Republicii Moldova, Guvernului Republicii Moldova și Consiliului Superior al Magistraturii.

4. Prezenta Hotărîre este definitivă și împreună cu Raportul și Adresa se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE

Victor PUȘCAȘ

Chișinău, 21 ianuarie 2002.
Nr. 5.

Aprobat
prin Hotărîrea Curții
Constituționale nr. 5
din 21 ianuarie 2002

RAPORT

pivind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2001

La 23 februarie 2001 a expirat mandatul de șase ani a patru din cei șase judecători din prima componență a Curții. În locul lor au fost aleși alți patru judecători ai Curții, componența ei înnoindu-se,

astfel, cu două treimi.

Raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2001 se prezintă în conformitate cu prevederile art. 10 din Legea cu privire la Curtea Constituțională și art. 80 din Codul jurisdicției constituționale.

În anul 2001 la Curte au parvenit 72 de sesizări. S-a solicitat controlul constituționalității a 33 de legi, a 3 hotărâri ale Parlamentului și a 20 de hotărâri ale Guvernului. Au mai fost depuse 6 sesizări pentru interpretarea Constituției, au fost solicitate 5 avize de revizuire a Constituției.

Guvernul a depus o sesizare, Curtea Supremă de Justiție - 6, Procurorul General - 6, deputații în Parlament - 40, avocații parlamentari - 8, Adunarea Populară a Găgăuziei (Gagauz-Yeri) - 4 sesizări. Comisia Electorală Centrală a înaintat o adresare cu privire la validarea mandatelor deputaților aleși în cadrul scrutinului parlamentar din 25 februarie 2001 și 5 adresări cu privire la validarea mandatelor de deputați în Parlament a 13 candidați supleanți, iar Comisia specială de desfășurare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova a prezentat materialele cu privire la validarea rezultatelor alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova.

Au fost soluționate în fond 26 de sesizări, s-au pronunțat 50 de hotărâri (inclusiv 24 de hotărâri în probleme ce țin de competența funcțională a Curții). Au fost emise 2 avize asupra inițiativelor de revizuire a Constituției și un aviz cu privire la confirmarea rezultatelor alegerii Parlamentului Republicii Moldova. Printr-o hotărâre au fost interpretate prevederile unui articol din Constituție. Au fost apreciate drept neconstituționale, integral sau parțial, 9 legi, o hotărâre a Parlamentului, 3 hotărâri ale Guvernului - în total 13 acte. Au fost declarate drept constituționale, integral sau parțial, 7 legi și 2 hotărâri ale Guvernului - în total 9 acte.

Curtea și-a revizuit o hotărâre, a adoptat 13 decizii de sistare a procesului privind controlul constituționalității unor acte normative. Nu au fost acceptate spre examinare în fond 35 de sesizări.

I. CONTROLUL CONSTITUȚIONALITĂȚII LEGILOR ȘI HOTĂRÎRILOR PARLAMENTULUI (art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție)

Exercitînd controlul constituționalității legilor și altor acte normative, Curtea se conduce după principiile și normele constituționale, conform cărora demnitatea omului, drepturile și libertățile lui sînt valori supreme și sînt garantate, după principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional, statuate în documentele internaționale cu privire la drepturile omului, stăruind asupra apărării drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor.

Declararea acestor drepturi și libertăți nu asigură însă, prin sine însăși, o protecție eficientă a lor. Asigurarea drepturilor și libertăților se realizează prin diferite acte normative, care, din păcate, nu întotdeauna sînt conforme Constituției, concordanța acestora cu Constituția însă fiind o cerință și o necesitate indispensabilă într-un stat de drept. În anul de referință Curtea, prin mai multe hotărâri ale sale, a apărut aceste principii.

Astfel, la 12 iulie 2001, la sesizarea unui grup de deputați în Parlament, Curtea a examinat constituționalitatea unor articole din Legea nr. 1353-XIV din 3 noiembrie 2000 "Privind gospodăriile țărănești (de fermier)" (Hotărîrea Curții nr. 40*).

* M.O., 2001, nr.81-83, art.31.

Au fost contestate prevederile din această lege, care stipulau că fondatorul gospodăriei țărănești este obligat să locuiască permanent pe teritoriul unității administrativ-teritoriale în care urmează să fie înregistrată gospodăria, că sediul gospodăriei țărănești trebuie să fie în localitatea de domiciliu al conducătorului gospodăriei, că el trebuie să locuiască pe teritoriul unității administrativ-teritoriale în care este înregistrată gospodăria țărănească și să posede calificare în domeniul agriculturii sau o experiență de muncă în acest domeniu de cel puțin 3 ani. În hotărîrea sa Curtea a menționat că aceste prevederi (de fapt - restricții) contravin nu numai unui șir de articole din Constituție (9, 46, 127), dar și articolelor 6, 7, 13, 17 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, altor acte internaționale, ratificate de Parlamentul Republicii Moldova. Curtea a declarat prevederile contestate drept neconstituționale.

Sesizată de Curtea Supremă de Justiție cu excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 82 și art. 223 din Codul de procedură penală, Curtea a apreciat aceste dispoziții ca fiind neconstituționale în partea în care, potrivit sensului atribuit de practica judiciară, acestea nu oferă persoanelor interesate dreptul de a ataca cu recurs încheierile privind fixarea sau schimbarea măsurii preventive sub formă de arest (Hotărîrea Curții nr.7 din 13 februarie 2001*).

* M.O., 2001, nr.19-20, art.61.

Curtea a menționat că prevederile contestate ale art. 82 și 223 CPP, care reglementează fixarea sau schimbarea măsurii preventive sub formă de arest, dar care nu oferă persoanelor interesate posibilitatea de a ataca cu apel sau recurs încheierile date în prima instanța privind aplicarea sau schimbarea măsurii preventive sub formă de arest, aduc atingere drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor și contravin art. 1 alin. (3) din Constituție, potrivit căruia demnitatea omului, drepturile și libertățile lui reprezintă valori supreme și sînt garantate, art. 20 alin. (1), care statuează accesul liber la justiție, și art. 25 alin. (1), care oferă garanția apărării în justiție a dreptului constituțional la libertatea individuală și inviolabilitatea persoanei.

La sesizarea Președintelui Republicii Moldova, Curtea a exercitat controlul constituționalității unui șir de articole din Codul electoral, modificate prin Legea nr. 1107-XIV din 30 iunie 2000 (Hotărîrea Curții nr. 16 din 29 martie 2001*).

* M.O., 2001, nr.43, art.16.

Curtea a calificat drept neconstituționale modificările operate în Codul electoral, prin care legislatorul a limitat în mod nejustificat rolul poporului doar la două funcții: de aprobare, după adoptare, a unor legi constituționale (obligatorii) și de inițiere a unor referendumuri cu caracter consultativ, rezultatele cărora nu au putere juridică supremă, ceea ce constituie, de fapt, o îngrădire a dreptului poporului de a-și exprima voința.

Fiind sesizată de Curtea Supremă de Justiție cu excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Legea nr. 499-XIV din 14 iulie 1999 "Privind alocațiile sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni", Curtea a declarat drept neconstituțională sintagma din

această lege, prin care se stabilea încetarea plății alocațiilor pentru beneficiarii de alocații sociale de stat care vor realiza venituri asigurate (Hotărîrea Curții nr. 46 din 25 octombrie 2001*).

* M.O., 2001, nr.136-138, art.38.

Curtea a relevat că instituirea acestei norme restrictive îngreșește dreptul la muncă al beneficiarilor de alocații sociale de stat, drept statuat în art. 43 din Constituție. Îngreșirea drepturilor beneficiarilor de alocații sociale de stat anihilează însăși destinația și sensul acestor alocații.

La sesizarea Procurorului General, Curtea a exercitat controlul constituționalității prevederilor art. 43 din Legea bugetului pe anul 2001. Conform acestui articol, începînd cu 1 ianuarie 2001, repararea prejudiciilor cauzate persoanelor fizice sau juridice prin acțiunile ilicite ale autorităților administrației publice, organelor de drept și organelor de control trebuie să fie efectuată din contul devizelor de cheltuieli ale organelor respective, cu drept de regres împotriva persoanelor culpabile.

Curtea a relevat că exercitarea dreptului constituțional al persoanei la repararea prejudiciilor cauzate de o autoritate publică se circumscrie principiilor constituționale ale universalității, egalității și accesului liber la justiție. În virtutea acestor principii, cetățenii beneficiază de drepturile și libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea; respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului; orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime; nici o lege nu poate îngreși accesul liber la justiție (art. 15, art. 16 alin. (1), art. 20 din Constituție).

Constatînd caracterul declarativ al prevederilor art. 43 din Legea bugetului pe anul 2001, Curtea le-a considerat neconforme art. 5 din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale, art. 4, art. 15, art. 16 alin. (1), art. 20 din Constituție și le-a declarat drept neconstituționale (Hotărîrea Curții nr.37 din 5 iulie 2001*).

* M.O., 2001, nr.81-83, art.30.

În activitatea sa Curtea promovează în mod consecvent principiul constituțional al separației puterilor ca principiu de bază al organizării statului, pronunțîndu-se constant împotriva depășirii de către puterile legislativă și executivă a atribuțiilor legale, precum și împotriva arogării de către acestea a atribuțiilor proprii puterii judecătorești.

Spre exemplu, la 20 februarie 2001, la sesizarea Procurorului General, Curtea a exercitat controlul constituționalității prevederilor art. 7 alin. (4) lit. e) și lit. i) din Legea restructurării întreprinderilor agricole în procesul de privatizare nr. 392-XIV din 13 mai 1999 (în redacția Legii nr. 953-XIV din 27 aprilie 2000), potrivit cărora patrimoniul întreprinderii nu poate fi trecut la pierderi, dat în gaj, nici sechestrat prin hotărîre a instanței de judecată ori a inspectoratului fiscal teritorial sau grevat în alt mod, iar cel sechestrat anterior se eliberează de sub sechestrul, iar de la data anunțului despre lichidarea întreprinderii încetează executarea hotărîrilor judecătorești referitoare la întreprindere (Hotărîrea Curții nr.12*).

* M.O., 2001, nr.25-26, art.11.

Curtea a considerat că, introducînd în art. 7 alin. (4) lit. e) din Legea nr. 392-XIV, care reglementează temeiul și modalitatea de lichidare a întreprinderilor agricole în procesul de privatizare, sintagma "iar cel sechestrat anterior se eliberează de sub sechestrul" și adăugînd litera i), care prevede încetarea executării hotărîrilor judecătorești referitoare la întreprindere, Parlamentul și-a depășit atribuțiile și a comis o imixtiune în competența autorității judecătorești. În virtutea principiului constituțional al separației puterilor, legiuitorul nu este în drept să soluționeze probleme care aduc atingere statutului constituțional juridic al autorității judecătorești.

Conform art. 114 din Constituție, art. 8 din Codul de procedură civilă și art. 10 din Codul de procedură penală, justiția se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești, unde judecătorii judecă cauzele în condiții care exclud orice presiune asupra lor. Nici puterea legislativă, nici Președintele țării, nici Guvernul nu sînt în drept să intervină în activitatea autorității judecătorești, să supună controlului hotărîrile acesteia, precum și să substituie instanța judecătorească la examinarea cauzelor ce intră în competența ei.

Curtea a relevat, de asemenea, că prevederile contestate din Legea nr. 392-XIV intră în contradicție cu principiile statuate în art. 119 și art. 120 din Constituție despre căile de atac împotriva hotărîrilor judecătorești, despre caracterul obligatoriu al sentințelor și al altor hotărîri judecătorești definitive și a declarat drept neconstituționale prevederile art. 7 alin. (4) lit. e) din Legea nr.392-XIV, în partea care prevede că patrimoniul întreprinderii nu poate fi sechestrat prin hotărîre a instanței de judecată ori a inspectoratului fiscal teritorial, iar cel sechestrat anterior se eliberează de sub sechestrul, și lit.i) din același articol, care prevede încetarea executării hotărîrilor judecătorești referitoare la întreprindere.

La 13 februarie 2001, la sesizarea unui deputat în Parlament, Curtea a exercitat controlul constituționalității prevederilor art.1 alin.(1) din Hotărîrea Parlamentului nr.1271-XIV din 5 octombrie 2000 "Cu privire la domeniul .md"(Hotărîrea Curții nr.8*).

* M.O., 2001, nr.19-20, art.7.

Potrivit acestei hotărîri, Parlamentul a obligat Guvernul să stopeze temporar încheierea contractului cu firma DOT MD cu privire la comercializarea adreselor în spațiul domeniului .md, să studieze piața, necesitatea și posibilitatea anunțării unui concurs în această privință (art. 1 alin. (1)).

În hotărîrea sa Curtea a relevat că, potrivit art. 66 lit. a) din Constituție, Parlamentul adoptă legi, hotărîri și moțiuni. Procedura de adoptare a legilor și a hotărîrilor este reglementată în art. 74 alin. (1) și (2) din Constituție. Conform Regulamentului său, Parlamentul adoptă de asemenea hotărîri privind organizarea internă.

Din cele enunțate rezultă că Parlamentul poate adopta hotărîri cu caracter normativ numai în probleme atribuite în competența sa de Constituție. Or, adoptînd Hotărîrea nr. 1271-XIV, prin care obligă Guvernul să stopeze încheierea contractului cu firma DOT MD cu privire la comercializarea adreselor în spațiul domeniului .md, Parlamentul și-a depășit atribuțiile și a comis o imixtiune în competența puterii executive.

Constituția nu abilitează Parlamentul cu dreptul de a sista

activitățile Guvernului. De consemnat că, așa cum rezultă din materialele dosarului, proiectul contractului cu firma americană DOT MD cu privire la comercializarea adreselor în spațiul domeniului .md a fost examinat doar de Comisia guvernamentală, contractul cu firma DOT MD nefiind încheiat.

Pentru motivele arătate, Curtea a apreciat că art. 1 alin. (1) din Hotărîrea Parlamentului nr. 1271-XIV din 5 octombrie 2000 "Cu privire la domeniul .md", atît prin formă, cît și prin conținut, precum și sub raportul principiului constituțional al delimitării competențelor între autoritățile statului, contravine art. 6, art. 66 și art. 74 alin. (2) din Constituție și l-a declarat drept neconstituțional.

În anul 2001 Curtea a mai declarat drept neconstituționale: articolul unic alin.(1) și (2) din Legea nr.1162-XIV din 26 iulie 2000 "Pentru modificarea și completarea Legii cu privire la poliție", Legea nr.1367-XIV din 10 noiembrie 2000 "Pentru completarea unor acte legislative" și prevederile art.37 din Legea bugetului pe anul 2001 nr.1392-XIV din 30 noiembrie 2000 (hotărîrile Curții nr.6 din 6 februarie 2001*, nr.11 din 15 februarie 2001 ** și, respectiv, nr.33 din 19 iunie 2001***).

* M.O., 2001, nr.19-20, art.5.

** M.O., 2001, nr.25-26, art.10.

*** M.O., 2001, nr.72, art.28.

De menționat că pe parcursul anului care a trecut Curtea a recunoscut drept constituționale, parțial sau integral, șapte legi. După cum s-a arătat deja, în aceeași perioadă au fost declarate drept neconstituționale, parțial sau integral, nouă legi și o hotărîre a Parlamentului. Acești indici nu diferă prea mult și denotă, în linii mari, nivelul calitativ crescînd al legilor.

Totodată, este necesar de subliniat că activitatea Curții de garantare a supremației Constituției rezidă nu numai în declararea drept neconstituționale a unor acte normative, în cazurile în care sînt încălcate principiile constituționale, ci și în apărarea acestor principii în cazurile în care unele acte normative sînt sesizate nefondat.

Astfel, la 11 ianuarie 2001, Curtea a recunoscut drept constituționale dispozițiile art.183 din Codul penal. Temei pentru examinarea acestui dosar a servit sesizarea unui grup de deputați în Parlament. (Hotărîrea Curții nr.1*).

* M.O., 2001, nr.8-10, art.1.

După părerea autorilor sesizării, legiuitorul a stabilit aceeași responsabilitate atît pentru funcționarul public, care exercită anumite funcții în organele de stat, cît și pentru persoana care exercită funcții de ordin organizatorico-economic în sectorul privat al economiei naționale.

Faptul că legiuitorul, prin dispozițiile art.183 din Codul penal, a extins principiul de urmărire penală și asupra funcționarilor care exercită anumite funcții într-o întreprindere, instituție sau organizație din sectorul privat al economiei, în viziunea Curții, nu contravine Constituției. Excluderea sintagmei "indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare" din art.183 din Codul penal, fără o reglementare legală suplimentară, poate avea drept consecință lezarea drepturilor și intereselor legale ale cetățenilor întruniți în organizații obștești și care desfășoară o activitate obștească de întreprinzător ori o altă activitate legală, precum și ale

persoanelor juridice, poate genera acțiuni ilegale din partea persoanelor cu funcții de răspundere, ceea ce ar fi în contradicție cu art.16 și art.54 din Constituție, cu art.7 din Declarația Universală a Drepturilor Omului și art.26 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice.

Un alt exemplu. La 19 aprilie 2001 Curtea a recunoscut drept constituționale prevederile art.30 alin.(5) din Legea serviciului public nr.447-XIII din 4 mai 1995 contestate de un grup de deputați în Parlament. (Hotărîrea Curții nr.21*).

* M.O., 2001, nr.49-50, art.19.

În sesizare se afirmă că dispozițiile precitate din Legea serviciului public contravin principiului prezumției nevinovăției, stipulat de art.21 din Constituție. În opinia autorilor sesizării, norma contestată obligă conducătorul autorității publice să aprecieze dacă acțiunile funcționarului public întrunesc elementele componente ale infracțiunii și, prin urmare, contravine dispozițiilor art.6 și 114 din Constituție privind separarea puterilor în stat și înlăturarea justiției numai de instanțele judecătorești. În sesizare se susține, de asemenea, că prevederile art.30 alin.(5) din Legea serviciului public încalcă principiul egalității în fața legii, consfințit în art.16 din Constituție, deoarece "...stabilește un regim procesual penal nefavorabil pentru o categorie bine definită de cetățeni, și anume funcționarii publici".

În hotărîre Curtea a menționat că teza, invocată de autorii sesizării, potrivit căreia prevederile art.30 alin.(5) din Legea serviciului public pun în sarcina conducătorului autorității publice aprecierea acțiunilor funcționarului sub aspect infracțional, este neconcludentă.

Deși din punctul de vedere al tehnicii legislative redacția textului normei juridice contestate este imperfectă, analiza complexă și interpretarea lui logico-gramaticală și sistematică permite să se tragă concluzia certă că conducătorul autorității publice nu este subiectul care apreciază dacă acțiunile funcționarului întrunesc elementele componente ale infracțiunii. Potrivit normei cuprinse în art. 30 alin. (5) din Legea serviciului public, conducătorul autorității publice este obligat să înlătore funcționarul de la exercitarea obligațiilor de serviciu cu suspendarea salariului numai în baza deciziei organelor de cercetare sau anchetare penală, deci numai în cazul în care a fost pus sub învinuire, cu respectarea prevederilor Codului de procedură penală.

Curtea a mai menționat că, în conformitate cu art.30 alin.(6) din Legea serviciului public, durata înlăturării din funcție nu poate depăși termenele stabilite de legislație pentru cercetare, anchetare penală sau judecare a cauzei. Prin urmare, înlăturarea temporară a funcționarului public de la exercitarea obligațiilor de serviciu nu este o pedeapsă penală, cum se susține în sesizare, ci o măsură dispusă de către organul de anchetă penală, pentru ca persoana pusă sub învinuire să nu-și poată continua activitatea infracțională în exercitarea atribuțiilor de serviciu. Această măsură, prevăzută de lege, se impune de asemenea pentru asigurarea bunei desfășurări a anchetei penale și ea se înscrie în prevederile art. 54 din Legea Supremă și nu încalcă principiul prezumției nevinovăției.

De asemenea, Curtea a relevat că norma contestată nu îngreșește accesul liber la justiție, după cum se afirmă în sesizare, deoarece hotărîrea organului de anchetă penală și a procurorului privind înlăturarea din funcție poate fi contestată în instanța de judecată (art.195/1 din Codul de procedură penală). Art. 30 alin. (5) din Legea

serviciului public nu contravine nici normelor internaționale. Astfel, potrivit art. 29 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, în exercitarea drepturilor și libertăților sale, fiecare persoană este supusă numai îngrădirilor stabilite de lege în scopul exclusiv al asigurării ordinii publice.

Pe parcursul anului Curtea a mai recunoscut drept constituționale Legea nr.251-XIV din 24 decembrie 1998 "Pentru modificarea art.103 din Codul fiscal și art.20 din Legea cu privire la activitatea farmaceutică", prevederile art.90 din Codul fiscal în redacția Legii nr.1064-XIV din 16 iunie 2000 "Pentru modificarea și completarea unor acte legislative", Legea nr.944-XIV din 21 aprilie 2000 "Pentru modificarea și completarea Legii cu privire la notariat" etc. (hotărârile Curții nr.10 din 15 februarie 2001* , nr.31 din 14 iunie 2001**, nr.23 din 26 aprilie 2001***).

* M.O., 2001, nr.25-26, art.9.

** M.O., 2001, nr.67, art.27.

*** M.O., 2001, nr.52-54, art.20.

II. CONTROLUL CONSTITUȚIONALITĂȚII HOTĂRÎRILOR GUVERNULUI (art.135 alin.(1) lit. a) din Constituție)

Pe parcursul anului Curtea a apreciat drept neconstituționale unele prevederi din trei hotărâri ale Guvernului și toate trei - pentru motivul încălcării principiului constituțional al separației puterilor.

Spre exemplu, la 6 februarie 2001 Curtea, la sesizarea unui deputat în Parlament, a exercitat controlul constituționalității unui șir de puncte din Regulamentul cu privire la serviciul în organele afacerilor interne, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.334 din 8 iulie 1991 (cu modificările ulterioare), care reglementează modul de angajare în serviciu, procedura de acordare, retrogradare și retragere a gradelor speciale, condițiile de numire în funcție, transferare la un alt lucru, avansare în serviciu și de încetare a serviciului, drepturile, obligațiile și responsabilitatea corpului de comandă și efectivului de trupă al organelor afacerilor interne, precum și alte norme ce țin de serviciul acestora (Hotărârea Curții nr.6*).

* M.O., 2001, nr.19-20, art.5.

Ulterior, modificând Hotărârea nr.334 din 8 iulie 1991 și, implicit, Regulamentul citat, Guvernul a introdus criteriile de încetare a serviciului în organele afacerilor interne la atingerea limitei de vîrstă.

În hotărîre Curtea a considerat că normele din Regulamentul cu privire la serviciul în organele afacerilor interne, care stabilesc limitele concrete de vîrstă (de la 40 pînă la 60 ani), la atingerea cărora colaboratorii organelor afacerilor interne pot fi concediați cu trecerea lor în rezerva Forțelor Armate sau în retragere, încalcă flagrant dreptul colaboratorilor acestor organe la muncă și la protecția muncii, dreptul la un nivel de trai decent, drepturi consfințite și garantate prin dispozițiile constituționale și actele internaționale.

Curtea a relevat că prevederile Regulamentului, prin care se interzice continuarea serviciului în organele afacerilor interne peste limita de 40-60 de ani, contravin, de asemenea, art. 54 din Constituție, potrivit căruia exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrîns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru apărarea siguranței naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și a libertăților cetățenilor, desfășurarea

anchetei preliminare, prevenirea consecințelor unei calamități naturale sau avarii.

În hotărîrea Curții s-a constatat, de asemenea, că prin Legea nr. 1162-XIV din 26 iulie 2000 au fost operate modificări și completări în Legea cu privire la poliție, în art. 19 alin. (1) al căreia cuvintele "Regulamentul cu privire la satisfacerea serviciului în organele interne ale Republicii Moldova" au fost substituite cu cuvintele "Regulamentul cu privire la serviciul în organele afacerilor interne, aprobat de Guvern", și art. 20 alin. (1) a fost completat cu propoziția: "Angajarea la serviciu și concedierea din serviciu, avansarea în funcție, transferarea și detașarea se efectuează în conformitate cu prezenta lege și cu Regulamentul cu privire la serviciul în organele afacerilor interne". Curtea a constatat caracterul neconstituțional al acestor modificări, menționînd că, în temeiul art. 6 din Constituție, principiul fundamental aflat la baza organizării și funcționării aparatului de stat este separația puterilor în legislativă, executivă și judecătorească. Fiecare dintre aceste autorități este investită cu anumite prerogative, potrivit prevederilor Constituției, nici una dintre ele neavînd posibilitatea de a uzurpa atribuțiile celeilalte sau de a le transmite exercitarea acestora.

Adoptarea legilor este atribuția de bază a Parlamentului, prin art. 72 alin. (3) din Legea Supremă fiind stipulate domeniile de reglementare prin legi organice, inclusiv cele despre regimul general privind raporturile de muncă, sindicatele și protecția socială, probleme abordate de Plenul Curții în cadrul dezbaterilor asupra acestei cauze.

Curtea a relevat că ea s-a pronunțat deja asupra unor situații analogice, accentuînd că Constituția nu abilitează Guvernul cu dreptul de a institui norme primare, generale în sfera relațiilor de muncă și protecției sociale, care necesită reglementare legislativă, iar Parlamentul, în calitate de organ legislativ, nu este în drept să delege prin lege Guvernului împuterniciri de a aproba și a stabili prin hotărîrile sale acte normative cu caracter legislativ în domeniul menționat, fapt ce atrage încălcarea art. 6 din Legea Supremă.

Pentru motivele arătate Curtea a declarat drept neconstituțional nu numai pct.1 al Hotărîrii Guvernului nr. 334 din 8 iulie 1991 "Cu privire la aprobarea regulamentelor subdiviziunilor Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova" în partea ce ține de un șir de puncte din Regulamentul cu privire la serviciul în organele afacerilor interne, dar și articolul unic alin. (1) și (2) din Legea nr. 1162-XIV din 26 iulie 2000 "Pentru modificarea și completarea Legii cu privire la poliție".

La sesizarea unui avocat parlamentar, la 2 octombrie 2001, Curtea a exercitat controlul constituționalității unor prevederi din Hotărîrea Guvernului nr.77 din 31 ianuarie 2001 "Pentru aprobarea Regulamentului privind activitatea administrativ-militară și efectivul-limită al organelor administrativ-militare" (Hotărîrea Curții nr.44*).

* M.O., 2001, nr.124-125, art.95.

Potrivit pct. 2 din Regulament, unele din principalele măsuri ce țin de activitatea administrativ-militară sînt încorporarea cetățenilor în serviciul utilitar alternativ și organizarea îndeplinirii acestui serviciu. În conformitate cu pct.13 subpct.4 lit.i) din Regulament, organizarea încorporării în serviciul utilitar alternativ și supravegherea îndeplinirii lui conforme sînt puse în sarcina Departamentului Administrativ-Militar, care este organul administrativ-militar central de specialitate și activează sub conducerea nemijlocită a ministrului apărării. Iar, potrivit pct. 9 al Regulamentului, organele administrativ-militare teritoriale includ

centrele militare județene, al municipiului Chișinău, al unității teritoriale autonome Găgăuzia, care activează sub conducerea Departamentului Administrativ-Militar.

În hotărîre Curtea a constatat că, acționînd contrar dispozițiilor legale, Guvernul, prin Regulamentul aprobat, de fapt a substituit reglementările stabilite prin Legea cu privire la serviciul de alternativă. Potrivit art.9 din Legea cu privire la serviciul de alternativă, organul suprem de conducere al serviciului de alternativă este Comisia Republicană de Recrutare, iar organul suprem executiv al serviciului de alternativă este Direcția Serviciului de Alternativă, structura, efectivul și componența nominală ale acesteia fiind aprobate de către Guvern.

Analiza comparativă a prevederilor contestate din Regulament și a dispozițiilor Legii cu privire la serviciul de alternativă demonstrează că Guvernul, contrar prevederilor acestei legi, a delegat soluționarea problemelor privind organizarea, efectuarea și conducerea serviciului de alternativă Departamentului Administrativ-Militar, care este organul central de specialitate al Ministerului Apărării. Contrar Legii cu privire la serviciul de alternativă, Guvernul, prin Regulamentul aprobat, a redus substanțial atribuțiile organelor legal abilitate cu organizarea și conducerea serviciului de alternativă, ceea ce excede atribuțiilor sale.

Pentru considerentele expuse Curtea a declarat drept neconstituționale prevederile din Regulamentul privind activitatea administrativ-militară și efectivul-limită al organelor administrativ-militare, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 77 din 31 ianuarie 2001, care pun în sarcina acestui Departament încorporarea cetățenilor în serviciul utilitar-alternativ și organizarea îndeplinirii acestui serviciu.

În șirul hotărîrilor Curții pronunțate în anul precedent nu poate fi trecută cu vederea, pentru importanța sa, și Hotărîrea nr.50 din 20 decembrie 2001*, prin care Curtea a exercitat controlul constituționalității asupra hotărîrilor Guvernului nr. 928 din 21 decembrie 1994 "Privind crearea Departamentului Control Financiar și Revizie" și nr. 121 din 23 februarie 1995 "Privind aprobarea Regulamentului provizoriu, structurii, personalului scriptic, categoriilor de salarizare și coeficienților tarifari pentru personalul Departamentului Control Financiar și Revizie".

* M.O., 2001, nr.161, art.39.

Considerînd că departamentul în cauză poate fi format exclusiv printr-o lege, autorul sesizării, deputat în Parlament, a conchis că hotărîrile menționate ale Guvernului contravin art. 6, art. 7, art. 130 și art. 133 din Constituție, întrucît, în opinia sa, dreptul de a exercita controlul asupra modului de formare, de administrare și de întrebuințare a resurselor financiare și publice revine doar Curții de Conturi. Autorul sesizării a considerat că prin adoptarea acestor acte normative executivul și-a arogat competențele Parlamentului în domeniul controlului financiar în Republica Moldova.

În hotărîre Curtea a constatat că Parlamentul, în exercitarea atribuțiilor sale de bază, prevăzute de art. 66 din Constituție, la 19 iulie 1994, prin Hotărîrea nr. 189-XIII, a aprobat Concepția controlului de stat în Republica Moldova. Potrivit acestei hotărîri, controlul de stat în Republica Moldova se exercită de către Parlament, prin intermediul Curții de Conturi; de către Guvern, prin intermediul Departamentului Control Financiar și Revizie, Serviciului fiscal de stat de pe lîngă Ministerul Finanțelor și Departamentului Vamal; de către

firmele de audit, înființate în baza unei legi. De asemenea s-a prevăzut că Guvernul va institui Departamentul Control Financiar și Revizie.

Curtea a menționat că formarea departamentului respectiv de către Guvern în baza hotărîrii Parlamentului - organul legislativ suprem - nu contravine art.130 din Constituție, deoarece acest articol reglementează numai relațiile de formare, utilizare, administrare și control al resurselor financiare ale statului, ale unităților administrativ-teritoriale și ale instituțiilor publice, dar nu procesul și modul de creare a organelor competente de control și revizie, după cum susține autorul sesizării. Acest articol nu reglementează nici efectuarea controlului asupra mijloacelor materiale ale statului și gestionării patrimoniului de stat, nici efectuarea controlului asupra activității financiare a agenților economici privați.

Conform art. 133 alin. (1) din Constituție, organul care exercită controlul asupra modului de formare, de administrare și de întrebuințare a resurselor financiare publice este Curtea de Conturi, prin intermediul căreia Parlamentul exercită controlul de stat.

Curtea a mai reținut că în aspectul problemelor abordate în sesizare nu sînt argumentate afirmațiile privind neconstituționalitatea actelor Guvernului în domeniul controlului financiar, în special în dirijarea acestui domeniu prin intermediul Ministerului Finanțelor și departamentului creat pe lîngă acest minister. Astfel, potrivit Legii bugetului pe anul 2001, legilor cu privire la Guvern, privind sistemul bugetar și procesul bugetar, privind finanțele publice locale, Codului cu privire la contravențiile administrative, Guvernul, Ministerul Finanțelor, Departamentul nu numai că sînt în drept, dar și sînt obligați să exercite controlul resurselor financiare ale statului, ale unităților administrativ-teritoriale și ale instituțiilor publice, ceea ce este în deplină conformitate cu prevederile constituționale privind sistemul financiar-creditar din Republica Moldova (art. 130 alin. (1) din Constituție).

Analizînd hotărîrile contestate prin prisma legilor menționate și a dispozițiilor constituționale, invocate de autorul sesizării, Curtea n-a constatat substituirea de către Guvern, prin crearea Departamentului de Control Financiar și Revizie pe lîngă Ministerul Finanțelor, a competențelor Parlamentului și Curții de Conturi în domeniul controlului financiar și a apreciat drept constituționale hotărîrile Guvernului nr.928 din 21 decembrie 1994 "Privind crearea Departamentului Control Financiar și Revizie" și nr.121 din 23 februarie 1995 privind aprobarea Regulamentului provizoriu al acestui Departament.

III. HOTĂRÎRI DE INTERPRETARE A CONSTITUȚIEI (art.135 alin.(1) lit.b) din Constituție)

Spre deosebire de anii precedenți, în anul de referință Curtea a aprobat doar o hotărîre, prin care a interpretat art.131 alin.(4) din Constituție. Drept temei pentru examinarea dosarului a servit sesizarea unui deputat în Parlament și sesizarea Guvernului Republicii Moldova, conexe într-un dosar (Hotărîrea Curții nr.29 din 22 mai 2001*).

* M.O., 2001, nr.59-61, art.24.

Prin Legea constituțională nr.1115-XIV din 5 iulie 2000 în art.131 din Constituție intitulat "Bugetul public național" a fost introdus un alineat nou, (4), care prevede că orice propunere legislativă sau amendament care atrag majorarea sau reducerea veniturilor bugetare sau împrumuturilor, precum și majorarea sau reducerea cheltuielilor bugetare pot fi adoptate numai după ce sînt acceptate de Guvern.

Interpretarea acestei norme constituționale a fost solicitată pentru motivul înțelegerii neunivoce a sintagmei "orice amendament". Unii legislatori interpretează noțiunea "amendament" ca o propunere cu titlu de inițiativă legislativă pentru modificarea prevederilor unei legi care stipulează veniturile, cheltuielile bugetare sau împrumuturile (interpretarea restrictivă). Autorii sesizărilor însă sînt de părere că sintagma "orice amendament" din art. 131 alin. (4) din Constituție vizează amendamentele la orice proiect de lege care cuprinde astfel de reglementări (interpretarea extensivă).

În hotărîre Curtea a arătat că, potrivit sensului art.131 alin.(4) din Constituție, prin orice amendament, care atrage majorarea sau reducerea veniturilor bugetare sau împrumuturilor, precum și majorarea sau reducerea cheltuielilor bugetare, e necesar a înțelege orice modificare a oricărei legi care atrage majorarea sau reducerea veniturilor bugetare sau împrumuturilor, precum și majorarea sau reducerea cheltuielilor bugetare, prevăzute de legea anuală a bugetului, și că această modificare poate fi adoptată numai după ce este acceptată de Guvern.

IV. AVIZE ASUPRA INIȚIATIVELOR DE REVIZUIRE A CONSTITUȚIEI (art.135 alin.(1) lit.c) din Constituție)

Pe parcursul anului Curtea a emis două avize asupra proiectelor de legi constituționale privind modificarea și completarea unor articole din Constituție.

Conform proiectului de lege privind modificarea și completarea art.70 și art.71 din Constituție, propus de un grup de 34 de deputați în Parlament, din titlul articolului 70 se exclud cuvintele "și imunități", din art.70 se exclude alin.(3), iar în articolul 71, după cuvîntul "opiniile", se adaugă cuvîntul "politice".

Peste un timp un grup de 35 de deputați a înaintat un proiect de lege vizînd aceleași articole 70 și 71, precum și art.115, 116, 122, 123 și completarea Constituției cu un titlu nou - Titlul V/1.

În ambele cazuri autorii și-au argumentat propunerile de modificare și completare a art. 70 și 71 din Constituție prin faptul că aceste articole în actuala redacție încalcă dispozițiile art. 16 alin. (2) din Constituție, potrivit cărora toți cetățenii Republicii Moldova sînt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială. Pledînd pentru ridicarea imunității parlamentare, autorii inițiativei consideră că deputatul în Parlament nu poate fi persecutat sau tras la răspundere juridică doar pentru voturile sau pentru opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului.

În Avizul nr.1 din 25 ianuarie 2001* Curtea a apreciat că revizuirea Constituției, inițiată de 34 de deputați în Parlament, este conformă cu prevederile art.141 alin.(1) lit.b) din Constituție; că prevederile proiectului de lege constituțională nu depășesc limitele revizuirii Constituției și că proiectul Legii privind revizuirea art.70 și art.71 din Constituție, în redacția propusă de grupul de deputați, poate fi prezentat spre examinare în fond Parlamentului.

* M.O., 2001, nr.11-13, art.4.

Cît privește cel de-al doilea proiect de lege vizînd articolele 70 și 71 din Constituție, Curtea a relevat că prin Avizul nr.1 din 25 ianuarie 2001 ea a dat deja aviz pozitiv unei inițiative similare de revizuire a articolelor menționate din Constituție provenind de la un

grup de 34 de deputați în Parlamentul de legislatura a XIV-a. Pentru acest motiv Curtea a sistat procesul privind inițiativa grupului de 35 de deputați în Parlament în partea ce ține de modificarea și completarea art.70 și art.71 din Constituție.

Grupul de 35 de deputați a mai propus modificări la capitolul IX din Constituție, ce vizează reglementarea activității unor organe ale autorității judecătorești, precum și completarea Constituției cu un titlu nou - Titlul V/1, ce se referă la instituția Avocatul Poporului. Aceste modificări sînt justificate de către autorii proiectului prin necesitatea continuării reformei judiciare, ceea ce va contribui la consolidarea proceselor democratice în societate și la perfecționarea procesului de înfăptuire a justiției în Republica Moldova.

Acest grup a propus următoarea redacție pentru art. 115 alin. (1):

"(1) Justiția se înfăptuiește prin Curtea Supremă de Justiție și prin instanțele judecătorești de grade diferite,";

art. 116 alin. (2), (3) și (4):

"(2) Judecătorii instanțelor judecătorești se numesc, se promovează în funcție, se transferă și se detașează de Parlamentul Republicii Moldova, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii, în condițiile legii.

(3) Plafonul de vîrstă pentru activitatea judecătorului este stabilit în condițiile legii.

(4) Președinții și vicepreședinții instanțelor judecătorești sînt numiți în funcție de Parlament, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii, pe un termen de 4 ani.";

art. 122:

"Articolul 122. Componenta

(1) Consiliul Superior al Magistraturii este alcătuit din magistrați și profesori titulari aleși pentru o durată de 4 ani.

(2) Fac parte de drept din Consiliul Superior al Magistraturii Președintele Curții Supreme de Justiție, Ministrul Justiției și Procurorul General.";

art. 123:

"Articolul 123. Atribuțiile

(1) Consiliul Superior al Magistraturii asigură numirea, transferarea, detașarea, promovarea în funcție și aplicarea măsurilor disciplinare față de judecători.

(2) Modul de organizare și funcționare a Consiliului Superior al Magistraturii se stabilește prin lege.";

după Titlul V se va introduce Titlul V/1 cu următorul cuprins:

"Titlul V/1. Avocatul Poporului

Articolul 140/1. Statutul și atribuțiile

(1) Avocatul Poporului este o instituție de stat independentă, care contribuie la respectarea drepturilor și libertăților constituționale ale omului.

(2) Avocatul Poporului este ales cu majoritatea voturilor deputaților aleși.

(3) Avocatul Poporului prezintă Parlamentului un raport anual privind activitatea sa.

(4) Organizarea, competența și modul de desfășurare a activității instituției Avocatul Poporului sînt stabilite prin lege organică".

Un alt grup de 42 de deputați a venit cu propunerea de a completa art.70 alin.(1) la final cu sintagma "Cu excepția activității de cercetare științifică, didactice și de creație, exclusiv în afara orelor de program, stabilite de Regulamentul Parlamentului", remarcînd că în Parlament sînt aleși savanți cu renume, oameni de cultură, cadre didactice proeminente, care în opinia lor, nu pot fi lipsiți de dreptul la activitatea științifică, didactică și de creație, în afara orelor de

program, stabilite de Regulamentul Parlamentului, deoarece distanțarea temporară de la activitățile menționate ar conduce la descalificarea lor.

Verificînd condițiile în care au fost inițiate procedurile de revizuire a Constituției, Curtea a reținut că propunerile deputaților se încadrează în limitele revizuirii Constituției, prevăzute de art.142, și a conchis că proiectele de legi pentru modificarea și completarea art.70 alin.(1), art.115, art.116, art.122 și art.123 din Constituție, precum și completarea Constituției cu Titlul V/1 "Avocatul Poporului", respectiv cu art. 140/1, pot fi prezentate Parlamentului spre examinare (Avizul Curții nr.3 din 25 octombrie 2001*).

* M.O., 2001, nr.133-135, art.37.

V. CONFIRMAREA REZULTATELOR ALEGERII PARLAMENTULUI (art.135 alin.(1) lit.e) din Constituție)

La 25 februarie 2001 au avut loc alegeri parlamentare anticipate. Examinînd la 13 martie 2001 materialele prezentate de Comisia Electorală Centrală (Avizul nr.2*), Curtea a constatat că dintre concurenții electorali înregistrați de CEC mai mult de șase la sută din voturile valabil exprimate pe întreaga țară au obținut Partidul Comuniștilor din Republica Moldova, Blocul electoral "Alianța Braghiș" și Partidul Popular Creștin Democrat și că dintre candidații independenți la funcția de deputat în Parlament nici unul nu a obținut cel puțin trei la sută din voturile valabil exprimate în ansamblu pe țară.

Notă: Vezi Rectificarea din Monitorul Oficial nr.21-22 din 05.02.2002 pag.10 (În alineatul întii al compartimentului V "Confirmarea rezultatelor alegerii Parlamentului" rîndul întii se va citi: "La 25 februarie 2001 au avut loc alegeri parlamentare anticipate.")

* M.O., 2001, nr.29-30, art.13.

Curtea a constatat, de asemenea, că scrutinul parlamentar din 25 februarie 2001 s-a desfășurat conform prevederilor legislației și standardelor internaționale cu privire la alegerile democratice. În procesul alegerilor și la numărarea voturilor nu au fost comise încălcări ale Codului electoral de natură să influențeze rezultatele votării și atribuirea mandatelor.

În îndeplinirea atribuțiilor care-i revin potrivit Constituției, Curtea a confirmat că la 25 februarie 2001 Parlamentul Republicii Moldova a fost ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

Tot în aceeași zi, la 13 martie 2001, Curtea a validat mandatele deputaților aleși în Parlamentul Republicii Moldova de legislatura a XV-a (Hotărîrea Curții nr.15*).

* M.O., 2001, nr.29-30, art.12.

Pe parcursul anului ce s-a scurs Curtea a mai adoptat 4 hotărîri (două adresări au fost conexe) privind validarea mandatelor de deputat a 13 candidați supleanți.

VI. CONFIRMAREA REZULTATELOR ALEGERII PREȘEDINTELUI REPUBLICII MOLDOVA (art.135 alin.(1) lit. c) din Constituție)

La 4 aprilie 2001, conform prevederilor art.60, art.72 și art.78 din Constituție, Parlamentul, fiind expresia voinței suverane a poporului, manifestată prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat, și avînd rolul de a transpune în decizii politice voința acestuia, a ales pe Vladimir Voronin în funcția de Președinte al Republicii Moldova.

În Hotărîrea din 5 aprilie 2001 "Cu privire la validarea rezultatelor alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova" Curtea a constatat că alegerile s-au desfășurat în mod democratic, în bază de alternativă, și a confirmat că la 4 aprilie 2001 Parlamentul Republicii Moldova, organul reprezentativ suprem al poporului, a ales Președintele Republicii Moldova în conformitate cu art.78 din Legea Supremă a statului. (Hotărîrea Curții nr.17*).

* M.O., 2001, nr.42, art.16.

VII. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Analiza activității jurisdicționale a Curții demonstrează că în anul ce s-a scurs din actele normative contestate un număr impunător au fost declarate drept neconstituționale în temei pentru două motive - încălcarea principiilor constituționale privind drepturile omului și încălcarea principiului separației puterilor în stat. Avînd în vedere persistența acestor încălcări, este necesar ca Guvernul, care aprobă majoritatea proiectelor de legi și adoptă hotărîri, dar și Parlamentul, funcția de bază a căruia este elaborarea, definitivarea și adoptarea legilor, să întreprindă măsuri energice pentru supunerea acestor proiecte unor consultări și expertize cît mai calificate.

Rămîne o problemă la zi executarea hotărîrilor Curții. Pentru optimizarea activității sale, Curtea consideră drept o necesitate stringentă crearea condițiilor necesare pentru executarea neabătută a hotărîrilor Curții, adică insistă asupra operării neîntîrziate a modificărilor respective în actele normative declarate neconstituționale. Lipsa unui mecanism de control în acest domeniu conduce la diminuarea rolului hotărîrilor Curții, aduce prejudicii serioase cauzei de consolidare a legalității și ordinii de drept. Or, la rezolvarea problemelor de drept, persoanele fizice și juridice folosesc nu hotărîrile Curții, ci legile, hotărîrile și alte acte juridice și dacă nu se operează modificările necesare, consecințele negative sînt inevitabile.

Spre exemplu, încă la 21 februarie 1996 Curtea a declarat drept neconstituționale prevederile art.10 alin.(2) și art.16 din Legea nr.560-XIII din 21 iulie 1995 "Cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor". Conform art.10 alin.(2) din legea menționată, nu pot participa în mod activ la întruniri cetățenii străini și apatrizii care nu domiciliază pe teritoriul republicii, iar art.16 alin.(1) din această lege prevede că primăria decide anularea autorizației întrunirii, eliberată anterior, în cazul în care apar noi împrejurări, în a căror virtute întrunirea nu se poate desfășura la timpul, în locul și în forma stabilită.

Au trecut aproape 7 ani de la adoptarea acestei hotărîri a Curții, însă legea menționată așa și n-a fost modificată, deși s-a atras atenția autorităților asupra neexecutării ei în rapoartele despre exercitarea jurisdicției constituționale în anul 1999 și în anul 2000, în scrisoarea adresată Președintelui Parlamentului la 7 mai 2001.

Mai mult de 4 ani nu se execută hotărîrile Curții nr.35 din 1 decembrie 1997, prin care a fost declarat neconstituțional art.VI din Dispoziții finale și tranzitorii din Legea nr.544-XIII din 20 iulie 1995

"Cu privire la statutul judecătorului", conform căruia Guvernul aprobă regulamentul privind modul de acordare și rambursare a împrumutului fără dobândă pentru procurarea sau construirea unui apartament cooperatist sau a unei case și regulamentul cu privire la plata indemnizației viagere lunare judecătorilor demisionați și pensionați, nr.38 din 15 decembrie 1997, prin care a fost declarat drept neconstituțional pct.8 al Anexei "Lista categoriilor de persoane cărora li se atribuie locuințe din fondul special" la Legea nr.982-XIII din 19 septembrie 1996 "Cu privire la fondul locativ cu statut special", și altele. În total nu au fost executate 20 de hotărâri ale Curții.

De menționat, totodată, că, datorită unor măsuri organizatorice, situația la capitolul executarea hotărârilor Curții s-a ameliorat puțin. Dacă la începutul anului 2001 nu erau executate 63 de hotărâri ale Curții, prin care au fost declarate neconstituționale, integral sau parțial, 66 de acte normative, la sfârșitul anului, după cum s-a menționat deja, aceste cifre au diminuat la 20 de hotărâri ale Curții vizând 23 de acte normative (16 legi, 4 hotărâri ale Parlamentului și 3 hotărâri ale Guvernului). Aceste date nu se referă la hotărârile Curții adoptate în anul 2001.

De remarcat de asemenea că Guvernul și Parlamentul, având în vedere caracterul vădit neconstituțional al unor acte normative, intervin și abrogă actele contestate pînă la examinarea acestora de către Curte. De exemplu, la 7 decembrie 2001, prin Hotărîrea nr.1360, Guvernul a abrogat unele prevederi din Hotărîrea sa nr.1018 din 2 octombrie 1998 "Cu privire la atribuirea terenurilor", asupra căreia s-a depus contestație la Curte. Ca urmare, la 20 decembrie 2001 Curtea a sistat procesul. În aceeași zi Curtea a sistat procesul privind controlul constituționalității Hotărîrii Parlamentului nr.1310-XIII din 25 iulie 1997 "Privind unele măsuri de îmbunătățire a procesului de studii la Universitatea Liberă Internațională din Moldova", întrucît la 22 noiembrie 2001 Parlamentul a abrogat această hotărîre.

În patru hotărâri ale sale, adoptate în anul de referință, Curtea a indicat termenele de executare a lor. Cu părere de rău, au fost executate doar două din ele, și anume hotărârile nr.40 din 12 iulie 2001 și nr.44 din 2 octombrie 2001. N-au fost executate hotărârile nr.16 din 29 martie 2001 și nr.20 din 12 aprilie 2001, deși Curtea a atenționat factorii de decizie asupra necesității executării lor.

Spre exemplu, prin Hotărîrea nr.20 din 12 aprilie 2001 Curtea a declarat drept neconstituționale prevederile pct.1 subpct.4 din Hotărîrea Guvernului nr.1212 din 29 decembrie 1997 "Cu privire la atribuirea terenurilor", conform căreia în hotarele administrative ale orașului Fălești au fost incluse 693,2 ha terenuri, inclusiv din hotarele administrative ale comunelor Sărata Veche, Făleștii Noi și Călugăr. Întrucît această hotărîre n-a fost executată, la 11 septembrie 2001 la Curte s-a adresat cu o petiție primarul comunei Sărata Veche dna Elizaveta Pasat. Hotărîrea în cauză trebuia să fie executată pînă la 26 iulie 2001. În pofida sesizărilor repetate adresate de Curte, Guvernul n-a executat această hotărîre pînă în prezent.

În total în anul ce s-a scurs la Curte au sosit 109 scrisori și petiții ale cetățenilor, dintre care 29, cele mai numeroase, se referă la sentințele și deciziile instanțelor judecătorești. O mare parte a petiționarilor cer recalcularea pensiilor, atribuirea terenurilor de pămînt, restituirea caselor de locuit, averii, depunerilor bănești etc. Majoritatea petițiilor au fost trimise organelor de resort pentru examinare și soluționare, celorlalți petiționari li s-au dat explicațiile necesare.

În anul de referință Curtea a depus eforturi pentru dezvoltarea și consolidarea relațiilor multilaterale și bilaterale cu organismele internaționale și instituțiile similare din alte state, ceea ce a contribuit la ridicarea prestigiului ei pe plan internațional.

Curtea este membru cu drepturi depline a trei organizații internaționale: Asociația Curților Constituționale Francofone (ACCF), Comisia europeană pentru democrație prin drept (Comisia de la Veneția) a Consiliului Europei și Conferința Curților Constituționale Europene.

Recunoscută de către organismele internaționale, Curtea întreține relații bilaterale de colaborare cu Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră, Centrul pentru Democrație din SUA, Uniunea Internațională a Juriștilor, Institutul Internațional de Drept și Politică Publică, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Fundația "Soros-Moldova", Curțile Constituționale din Albania, Azerbaidjan, Bielarus, Bulgaria, Egipt, Franța, Georgia, Germania, Grecia, Letonia, Polonia, Kazahstan, România, Rusia, Turcia, Ucraina, Uzbekistan.

Curtea participă la diferite seminare și conferințe internaționale, care întrunesc reprezentanți ai Curților Constituționale din Europa și ai Curții Europene pentru Drepturile Omului.

Astfel, Curtea a fost unul din organizatorii Conferinței internaționale cu genericul: "Reforma judiciară în Moldova: probleme, perspective, realizări", organizată la Chișinău cu sprijinul financiar al Consiliului Europei.

La inițiativa Curții, sub auspiciile Adunării Parlamentare a Cooperării Economice la Marea Neagră, la 10-11 decembrie 2001, la Chișinău a avut loc forul președinților Curților Constituționale din țările membre ale APCEMN cu genericul "Curtea Constituțională - autoritate supremă de protecție a statului de drept și a suveranității constituționale". La lucrările forului au participat reprezentanții Curților Constituționale din 10 state: Albania, Armenia, Azerbaidjan, Bulgaria, Grecia, Egipt, Moldova, România, Rusia și Ucraina, precum și reprezentanți ai APCEMN, personalități marcante, savanți și specialiști în dreptul constituțional din Republica Moldova.

Întâlnirea a constituit un excelent prilej de stabilire a contactelor științifice între Curțile din zona de cooperare la Marea Neagră și de schimb de experiență în asigurarea supremației Constituției, apărarea regimului constituțional, a drepturilor și libertăților omului, implementarea standardelor europene în sfera jurisdicției constituționale.

Participanții la for au menționat înalta responsabilitate ce revine Curților Constituționale în calitatea lor de garant al stabilității constituționale și democratice în stat, în activitatea de asigurare a supremației Constituției și a echilibrului puterilor în stat, de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

În scopul aprofundării și extinderii schimbului de experiență privind exercitarea jurisdicției constituționale, participanții la for au aprobat în unanimitate un comunicat și au convenit că întrunirile președinților Curților Constituționale din țările membre ale OCEMN vor fi convocate periodic sub egida APCEMN, în una din țările membre, la invitația Curții Constituționale a statului respectiv.

În cadrul acestui prestigios for Curtea Constituțională a Republicii Moldova a semnat un Protocol de colaborare cu Curtea Constituțională din România și un Protocol asupra intențiilor de colaborare cu Curtea Constituțională din Ucraina.

În anul ce s-a scurs judecătorii Curții au participat: la seminarul de la Alexandria, Egipt, care a avut drept scop perfecționarea tehnicii de indexare a jurisprudențelor constituționale, promovarea și raționalizarea schimbului de experiență între Curțile Constituționale

membre ale ACCF, promovarea acțiunilor asociației la nivel național; la cea de-a IX-a Conferință Judiciară Internațională de la Budapesta cu genericul "Instanțele judecătorești de recurs final - aspecte cu privire la independența judiciară"; la seminarul de la Chișinău, organizat de către Consiliul Europei și Centrul de Perfecționare a Cadrelor Justiției, cu participarea experților internaționali, în cadrul căruia s-au abordat problemele privind relațiile interpersonale între administrație și persoanele prejudiciate de actele administrative, principiul subsidiarității și executarea hotărârilor Curții Europene pentru Drepturile Omului; la cea de-a III-a Conferință internațională științifico-practică a organelor de control constituțional de la Minsk, organizată de către Curtea Constituțională din Bielarus.

La invitația Departamentului de Stat al SUA, timp de două săptămâni, judecătorii Curții au efectuat o vizită în Statele Unite ale Americii. În cadrul vizitei judecătorii s-au familiarizat cu sistemul federal de guvernare, cu activitatea Curții Supreme de Justiție, cu principiile de formare a sistemului judiciar american etc.

La invitația Președintelui Curții Constituționale din Turcia, Președintele Curții și un judecător al Curții au efectuat o vizită oficială în Turcia, în cadrul căreia au avut întrevederi cu Președintele Republicii Turcia, Președintele Parlamentului, președinții Curții Constituționale, Curții Supreme de Justiție, Curții de Apel și Curții Administrative din această țară.

Judecătorii Curții au participat la festivitățile consacrate jubileului de 10 ani al Curții Constituționale din Federația Rusă și la conferința internațională "Justiția constituțională la răscruce de veacuri", organizată cu acest prilej; la festivitățile consacrate jubileului de 5 ani al Curții Constituționale din Ucraina și la conferința internațională, organizată cu acest prilej, cu genericul "Probleme actuale ale jurisdicției constituționale: contemporaneitate și perspective ale dezvoltării"; la festivitatea consacrată încheierii mandatului a trei dintre judecătorii Curții Constituționale din România.

Pe parcursul anului judecătorii Curții au avut întrevederi de lucru cu colaboratorii Misiunii de observatori pentru alegerile parlamentare, cu reprezentanții Comisiei europene pentru problemele traficului cu ființe umane a Consiliului Europei, cu experți ai Consiliului Europei, cu reprezentanții Departamentului reformelor judiciare și de drept al Băncii Mondiale, Asociației Avocaților Americani, ai Înaltului Comisariat pentru Drepturile Omului de la Geneva, ai proiectului Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare "Susținerea dezvoltării juridice în Moldova", cu ambasadorii Statelor Unite ale Americii, Federației Ruse, Turciei etc.

Cu sprijinul financiar al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare - Programul Guvernare și Democrație - proiectul Consolidarea Sistemelor Judiciar și Legislativ în Moldova în anul 2001 Curtea a editat două culegeri de hotărâri și decizii ale sale, adoptate în anii 1999 și 2000. Lucrările constituie un important instrument de lucru atât pentru autoritățile publice centrale și locale și funcționarii acestora, cât și pentru lucrătorii organelor de drept.

PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE

Victor PUȘCAȘ

Anexă
la Raportul Curții Constituționale
despre exercitarea jurisdicției
constituționale în anul 2001

ADRESĂ
Parlamentului Republicii Moldova
Președintelui Republicii Moldova
Guvernului Republicii Moldova

La 21 ianuarie 2002 Curtea Constituțională a examinat și a aprobat în ședință plenară Raportul privind exercitarea jurisdicției constituționale în anul 2001, în care au fost punctate mai multe probleme, inclusiv executarea hotărîrilor Curții.

Potrivit art.28 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, legile și alte acte juridice sau unele prevederi ale lor declarate neconstituționale își pierd puterea juridică la data adoptării hotărîrii Curții și nu pot fi aplicate pe viitor; consecințele juridice ale actului sau ale normei de drept declarate neconstituționale sînt înlăturate de organul care le-a adoptat. Conform art.75 din Codul jurisdicției constituționale, actele Curții se execută necondiționat.

În raport s-a menționat că, în lipsa unui mecanism de control asupra executării neabătute a hotărîrilor Curții, multe hotărîri ale instanței de jurisdicție constituțională se execută anevoios, iar o parte din ele rămîn ani în șir neexecutate, ceea ce conduce la diminuarea rolului hotărîrilor Curții și aduce prejudicii serioase cauzei de consolidare a legalității și ordinii de drept. Or, la rezolvarea problemelor de drept, persoanele fizice și juridice folosesc nu hotărîrile Curții, ci legile, hotărîrile și alte acte juridice, care, nefiind aduse în conformitate cu Constituția, pot aduce prejudicii importante. Au fost aduse exemple privind neexecutarea unor hotărîri ale Curții pe parcursul a 7 ani de la data adoptării lor.

Curtea relevă că neexecutarea în termene rezonabile sau executarea necorespunzătoare a actelor Curții este un factor reprobabil și generează nemulțumirea, pe deplin întemeiată, a persoanelor fizice și juridice din stat. Mai mult ca atît, neexecutarea la timp a hotărîrilor Curții aduce prejudicii materiale și morale, influențează negativ asupra activității instituțiilor din stat, îngreunează aplicarea actelor normative și dezechilibrează mecanismele juridice de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Au fost semnalate cazuri cînd organele de resort au interpretat hotărîrile Curții în mod arbitrar.

Spre exemplu, la 29 aprilie 1999, prin Hotărîrea nr.19, Curtea a declarat drept neconstituțional pct.4 din capitolul II anexa nr.1 art.2 alin.(2) din Legea bugetului pe anul 1999 nr.216-XIV din 12 decembrie 1998 și pct.4 (01) din anexa nr.2 la Hotărîrea Parlamentului privind clasificarea bugetară nr.969-XIII din 24 iulie 1996 în partea în care Curtea Constituțională este încadrată în compartimentul "Autoritățile judecătorești".

În hotărîrea precitată Curtea a menționat că în sistemul puterii de stat un loc deosebit revine Curții Constituționale, natura juridică și menirea căreia sînt reglementate în Titlul V al Constituției Republicii Moldova, iar baza juridico-normativă a activității Curții o constituie Legea cu privire la Curtea Constituțională nr.317-XIII din 13 decembrie 1994 și Codul jurisdicției constituționale nr.502-XIII din 16 iunie 1995.

Principala particularitate a jurisdicției constituționale și deosebirea principială a Curții Constituționale de instanțele judecătorești de jurisdicție generală constă în faptul că, potrivit Constituției, Curtea nu face parte din sistemul judecătoresc, nu este un organ al justiției sau o parte componentă a autorității judecătorești.

În virtutea statutului său special, a independenței sale față de orice altă autoritate, Curtea își soluționează problemele financiare, tehnico-materiale, informaționale, de personal și alte probleme privind

asigurarea condițiilor necesare pentru activitatea sa. Curtea are buget propriu, care face parte integrantă din bugetul de stat (art.37 alin.(1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională). Mijloacele necesare pentru asigurarea activității sale sînt prevăzute în bugetul de stat anual într-un articol special. În procesul elaborării bugetului pentru anul bugetar respectiv Curtea își stabilește în mod independent volumul cheltuielilor necesare pentru funcționarea sa. Prin urmare, prevederea contestată din Legea bugetului de stat pe anul 1999 în partea în care Curtea Constituțională este încadrată în sistemul autorităților judecătorești contravine art.134 din Constituție.

Prevederea contestată din Legea bugetului de stat pe anul 1999, sub aspectul conformității ei cu Constituția, a fost examinată în corelare cu Hotărîrea Parlamentului privind clasificarea bugetară nr.969-XIII din 24 iulie 1996. S-a stabilit că anexa nr.1 la Legea bugetului pe anul 1999 a fost elaborată în baza anexei nr.2 (Clasificarea funcțională a cheltuielilor de la buget) la Hotărîrea Parlamentului privind clasificarea bugetară, potrivit căreia Curtea Constituțională este plasată în grupul nr.4 "Organele autorității judecătorești", ceea ce contravine Constituției.

Neglijindu-se hotărîrea Curții și argumentele expuse în aceasta, în legile bugetului pe anii 2000, 2001 și 2002 Curtea Constituțională a fost încadrată în compartimentul "Curtea Constituțională și autoritățile judecătorești", ceea ce înseamnă că hotărîrea Curții n-a fost executată. În plus, pînă în prezent nu au fost abrogate prevederile Hotărîrii Parlamentului nr.969-XIII din 24 iulie 1996, care plasează Curtea Constituțională la compartimentul "Autoritățile judecătorești".

Neexecutarea hotărîrii menționate a Curții a condus la dezinformarea opiniei publice. Astfel, la 21 decembrie 2001 Parlamentul a adoptat Legea nr.748-XV "Privind modificarea și completarea Legii bugetului pe anul 2001 nr.1392-XIV din 30 noiembrie 2000". În anexa la această lege, "Rectificări la anexa nr.1 la Legea bugetului pe anul 2001", în pct.4 intitulat "Curtea Constituțională și autoritățile judecătorești" se indică suma de 677,9 mii lei, în valoare majorată față de suma aprobată prin Legea bugetului pe anul 2001. Menționăm că majorarea nu a vizat bugetul Curții Constituționale, care a rămas neschimbat.

Pentru ameliorarea situației privind executarea actelor sale, Curtea Constituțională consideră necesar să înainteze Parlamentului propunerea legislativă cu privire la modificarea Legii cu privire la Curtea Constituțională și Codului jurisdicției constituționale, să avanseze Parlamentului, Președintelui Republicii Moldova și Guvernului propunerea de a stipula mecanismul de executare a actelor Curții Constituționale în Regulamentul Parlamentului, Regulamentul Guvernului și Regulamentul Aparatului Președintelui Republicii Moldova.

Totodată, analizînd în detaliu situația la acest compartiment, Curtea a ajuns la concluzia că urmează să-și perfecționeze propriul mecanism de control asupra executării actelor sale.

PREȘEDINTELE
CURȚII CONSTITUȚIONALE

Victor PUȘCAȘ

Chișinău, 21 ianuarie 2002.